

צרוּר אֶת הַמְדִינִים

צָרוּר אֶת הַמְדִינִים וְהַפִּיתָם אוֹתָם: כִּי צָרוּרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלֵיהֶם אֲשֶׁר נָכְלוּ לָכֶם עַל דָּבָר פְּעוּר וְעַל דָּבָר כְּזָבִי בֵּת נְשִׂיא מְדִין אַחֲתָם הַמֶּכֶה בַּיּוֹם הַמְגַפָּה עַל דָּבָר פְּעוּר: (במדבר כה יז-יח).¹

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) במדבר פרשת פינחס קלב ע"א – המחטיאים לא יצאו נקי

"ויהי אחר המגפה ... ויאמר ה' אל משה ואל אלעזר". מפני מה פסוק זה מופרד:² להודיעך כי פרשת צרוּר את המדינים לא היתה אלא לאחר זמן, שנאמר בפרשת ראשי המטות (במדבר לא) "נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים". ולמה נאמרה פרשה זו בכאן? לפי שהיתה המגפה ונפלו כ"ד אלף מישראל. אמר הקב"ה: בני נפלו מן המחטיאים, והם המחטיאים לא יפלו? וכבר כתבתי בתורה (ויקרא כ) ואת הבהמה תהרגו. ומה בהמה שאין בה דעת והואיל ובאת תקלה על ידיה תיהרג.³ אלו המדיינים שהכשילו את בני על אחת כמה וכמה לכך נאמר: "צרוּר את המדינים", "ויהי אחרי המגפה". זה בשביל זה.⁴

רש"י במדבר פרק כה פסוק יז – לאייב את המדיינים

צרוּר - כמו זכור, שמור, לשון הוזהר. עליכם לאייב אותם.⁵

במדבר רבה פרשה כא סימן ד – מדיינים מואבים ועמונים מול מצריים ואדומים

"צרוּר את המדיינים" – למה? "כי צוררים הם לכם". מיכן אמרו חכמים: הבא להרגך השכם להרגו. ר' שמעון אומר: מנין שהמחטיא את האדם יותר מן ההורגו? שההורג הורג בעולם הזה ויש לו חלק לעולם הבא, והמחטיא הורגו בעולם הזה ובעולם הבא. שתי אומות קדמו את ישראל בחרב ושתים בעבירה. המצרים ואדומים קדמו בחרב: "אמר אויב ארדוף אשיג אריק חרבי" (שמות טו ט), "ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך" (במדבר כ יח). ושתים בעבירה, מואבים ועמונים. על אלה שקדמו בחרב כתיב: "לא תתעב אדומי ... לא תתעב מצרי" (דברים כג ח). אבל אלו שקדמו בעבירה להחטיא את ישראל: "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'. גם דור עשירי עד עולם" (שם).⁶

¹ הציווי להינקם במדינים הוא לאלתר, מיד אחרי המגפה בגין הזנות בשיטים, אבל הביצוע מתרחש רק בפרשה מטות הבאה ונראה שהוא קשור למניית העם השנייה של חומש הפיקודים ולהסתלקותו של משה. מניית העם הייתה נחוצה בשביל לדעת מי חסר ומה מצב עם ישראל. ראו תנחומא בלק סימן כא: "משל לזאב שנפל על הצאן אמר בעל הצאן לרועה חשוב כמה חסרו, להודיעך כמה הזנות מרחקת". הסתלקות משה קשורה גם היא לעניין, ככתוב: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: נָקֵם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמְדִינִים אַחַר תֵּאֲסָף אֶל עַמִּיךָ" (במדבר ראש פרק לא). מלחמת מדין, הארץ בה חי ארבעים שנה היא מעין מילוי חוב אחרון שמשא חיב לעמו ולעצמו. לפיכך, יש הפרש בין הציווי לביצוע.

² ראו פרק כו פסוק ב בתורה ובחומשים.

³ ראו דברינו אם אדם חטא – בהמה במה חטאה? בפרשת נח.

⁴ ראו פירוש חזקוני על הפסוק שלנו שעומד על אותה נקודה ומסביר: "צרוּר את המדינים – אין זה ציווי לאלתר שהרי בפרשת מטות בשעת המעשה נצטוו. אלא ליישב דעתן מעניין המגפה שהייתה על ידי מדין נכתב כאן". אך נראה שאין כאן רק "יישוב דעת" או הפסת דעת בני ישראל מאירוע המגפה, אלא ציווי והטלת משימה כפי שנראה להלן. יש חשבון פנימי וחשבון חיצוני פתוח ואת שניהם יש לסגור ברגע המתאים. ומי יסגור חשבון זה? האם זו "נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמְדִינִים" או שמא "נִקְמַת ה' בְּמִדְיָן: (במדבר לא א-ג). ראו דברינו שורשי האנטישמיות בפרשת מטות.

⁵ אבן עזרא מתעכב על הצד הלשוני גרידא ומפרש: "צרוּר – שם הפועל כמו זכור את יום השבת". אבל רש"י מדגיש את הציווי הקטגורי לראות במדין אויב מר שיש להילחם בו ולאייב אותו בכל הזדמנות (מדיינים מזכיר את מדינים, את מי שמתדיינים איתו). האם אכן כך נעשה לאורך הדורות? לא בהכרח. לגדעון יש אמנם מלחמה עם המדיינים, אבל היא "עניינית" ועל עסקי תבואה וטריטוריה ולא מלחמת חרמה כמלחמה בעמלק. עם בני הקיני, שהוא ענף של המדיינים, יש לעם ישראל יחסים קורקטיים למן יעל אשת חבר הקיני ועד שאול שמרחיק אותם מעמלק, ערב המלחמה, ומצוין את החסד שעשו עם בני ישראל. ראו שמואל א טו ו: "וַיֹּאמֶר שָׂאוּל אֶל הַקִּינִי לְכֹו סְרוּ רְדוּ מִתּוֹךְ עַמְלֵקִי פֶן אֶסְפְּךָ עִמּוֹ וְאֵתָה עִשִׂיתָה חֶסֶד עִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵלּוֹתָם מִמִּצְרַיִם וְיָסַר קִינִי מִתּוֹךְ עַמְלֵק". מהו חסד זה? ראו פירוש רד"ק שם שמזכיר את מסע יתרו עם בני ישראל במדבר ("והיית לנו לעיניים", ראו דברינו דו-שיח משה יתרו בפרשת בהעלותך), אך מהמדרשים (ויקרא רבה לד ח) משמע שהחסד התחיל עוד בזמן שיתרו נותן מקלט למשה הנס מפני חרב פרעה. יש ביחסינו עם המדיינים שלוש תקופות (לפחות). הראשונה היא של יחסי קרבה ואף חיתון שהמשכה בחיבור מחודש של יתרו ומשה בפרשת יתרו (גם אלעזר בן אהרון אבי פנחס שקינא בשיטים נשא לאשה את אחת מבנות יתרו, סוטה מג ע"א), השנייה אויב מר שמחטיא את ישראל בזנות בעצת בלעם שלא הצליח לקלל את בני ישראל (דברינו נאום בלעם ועצתו בפרשת בלק), והשלישית יחסים קורקטיים עד קרבה (שאול ובית דוד). הדברים אינם איפוא פשוטים כלל ועיקר. לפיכך גם נראה שלא בכדי גם רש"י וגם אבן עזרא מביאים את "זכור" של שבת ולא את "זכור" של עמלק!

⁶ ובנוסחאות אחרות מוסיפים: "ובעולם הזה לא יצאו ידיכם, שנאמר: צרוּר את המדינים", שאם לא כן, המדרש לא סוגר את המעגל. הוא פותח במדיינים ומסיים בעמונים ומואבים. המקור לדרשה זו הוא בספרי דברים פיסקא רנב, פרשת כי תצא באיסור חיתון עם העמים למיניהם: "רבי שמעון אומר: מצרים הם טבעו את ישראל במים ואדומים קדמו את ישראל בחרב ולא אסרם הכתוב אלא

במדבר רבה פרשה כא סימן ה – ציווי קטגורי לדורות

"צרו את המדינים" - אע"פ שכתבתי: "כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום" (דברים כ י), לאלו לא תעשו כן: "לא תדרוש שלומם וטובתם" (שם כג ז).⁷ אתה מוצא במי שבא עמם במידת הרחמים, לסוף בא לידי בזיון מלחמות וצרות.⁸ ואיזה? זה דוד: "ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון בן נחש" (שמואל ב י ב). אמר לו הקב"ה: אתה תעבור על דברי! אני כתבתי: "לא תדרוש שלומם וטובתם" ואתה עושה עמם גמילות חסד? "אל תהי צדיק הרבה" (קהלת ז טז) - שלא יהא אדם מוותר על התורה; וזה שולח לנחם בני עמו ולעשות עמו חסד! סוף בא לידי בזיון: "ויקח חנון את עבדי דוד ויגלח את חצי זקנם ויכרת את מדויהם בחצי עד שתותיהם וישלחם" (שמואל ב י ד). ובא לידי בזיון ואח"כ לידי מלחמה עם ארם נהרים ומלכי צובה ומלכי מעכה ועם בני עמון - ד' אומות! וכתב: "וירא יואב כי היתה אליו פני המלחמה מפנים ומאחור" (שם ט). מי גרם לדוד כך? שבקש לעשות טובה עם מי שאמר הקב"ה: "לא תדרוש שלומם וטובתם". לכך כתב: "צרו את המדינים".⁹

מסכת בבא קמא דף לח עמוד א – מואב ועמון מחוץ לעניין

"ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב ואל תתגר בס מלחמה" (דברים ב ט) - וכי מה עלה על דעתו של משה, לעשות מלחמה שלא ברשות? אלא נשא משה קל וחומר בעצמו, אמר: ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב, אמרה תורה: "צרו את המדינים והכיתם אותם", מואבים עצמן לא כל שכן! אמר לו הקב"ה: לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי, שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן, רות המואביה ונעמה העמונית.¹⁰

רמב"ן במדבר פרק כה – מדוע מופלים עמון ומואב לטובה?

ואני תמה על לשון האגדה שאמרו בבבא קמא (לח א), אל תצר את מואב. וכי עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות? אלא נשא משה קל וחומר בעצמו, אמר: ומה מדינים שלא באו אלא לסייע למואב אמרה תורה צרו את המדינים והכיתם אותם, מואבים עצמן לא כל שכן! אמר לו הקב"ה: לא כשעלה על דעתך, שתי

עד שלשה דורות. עמונים ומואבים מפני שנטלו עצה להחטיא את ישראל אסרם הכתוב איסור עולם. ללמדך שהמחטיא את האדם קשה לו מן ההורגו שההורגו אין מוציאו אלא מן העולם הזה והמחטיאו מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא". מדרשי תנחומא שאלו דרשה זו לעניין שלנו ובכך כרכו את המדינים, עמונים ומואבים, כולם בכפיפה אחת. ועדיין אפשר לטעון שהעיקר הוא להחרים אותם ולא להתחנות איתם ("לא יבואו בקהל ה'"), אבל לא נלחמם בהם מלחמת חורמה יזומה. והציווי "צרו את המדינים" הוא חד-פעמי, נקמה על בעל פעור ולא לדורות. ולא בכדי הוא הושמט בנוסח שלעיל. ראו מקבילות למדרש זה בתנחומא, ילק"ש ועוד.

⁷ ראו דברינו וקראת אליה לשלום בפרשת שופטים.

⁸ מזכיר קצת את האמרה: "כל מי שנעשה רחמן על אכזרים נעשה אכזר על רחמנים" (מדרש זוטא - קהלת (בובר) פרשה ז), שם זה נאמר על שאול שחס על עמלק וסופו שהרג את נב עיר הכהנים.

⁹ גם כאן יש קביעה קטגורית באשר ליחס למדינים. "צרו את המדינים" הוא לדורות ולא רק חד-פעמי, עובדה שהוא נמשך עד ימי דוד. אותו דוד שמוצאו מההלכה שהתחדשה: "עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית" (רות רבה ד, ראו דברינו [לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'](#) בפרשת כי תצא). ראו המשך המדרש שם, סימן ו, גם לגבי האיסור של השחתת עצים שאינו חל במלחמה עם המדינים (והעמונים והמואבים): "צרו את המדינים - לפי שכתבתי: כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה, לאלו לא תעשו כן, אלא חבלו אילנותיהם. וכן את מוצא בשעה שהלך יורם מלך ישראל להילחם במואב (מלכים ב ג) ... אמר להם (אלישע): המואבים בידכם ונתן את מואב בידכם והכיתם כל עיר מבצר וכל עץ טוב תפילו וכל מעיני מים תסתמו. אמרו לו: התורה אמרה לא תשחית את עצה ואתה אומר כן? אמר להם: על כל האומות צוה דבר זה. וזו קלה ובזויה היא ... שאמר: לא תדרוש שלומם וטובתם - אלו אילנות טובות. לכך נאמר צרו את המדינים. ראו דברים רבה ה יג שמשא, ויהושע בעקבותיו, מכילים את הפרשה של קריאה לשלום ואיסור כריתת העצים גם על שבעת העממים, בניגוד לציווי התורה. אבל כל זה, לא חל על המדינים (והעמונים והמואבים) שלא רק שלא קדמו את עם ישראל בלחם, אלא קדמו אותם בזנות ובעריות. ראו שוב איך המדרש מחבר את העמונים והמואבים עם המדינים דרך חיבור הפסוק באיסורי חיתון בפרשת כי תצא: "לא תדרוש שלומם וטובתם" (דברים כג ז), עם הפסוק שלנו: "צרו את המדינים". ושם מוזכרת פרשת בלעם ועמלק כסיבה לריחוק מהם: "... ואֲשֶׁר שָׁכַר עֲלִיךָ אֶת בְּלַעַם בְּעֹר מִפְתּוֹר אֲרָם נְהַיִם לְקַלְלֶךָ" ואין שם מדינים כלל.

¹⁰ רות המואביה, "אמא של מלכות" שהאריכה ימים עד ימי שלמה בן נינה (בבא בתרא צא ע"ב) ונעמה, אחת מנשות שלמה. את המדינים שנתנו מחסה למשה בשעת מנוסתו והיו לעיניים לבני ישראל במדבר, אבל אח"כ שינו את עורם (אחרי מות יתרו?) והחטיאו את בני ישראל, יש לאייב ולצרו. אבל את המואבים שהתחילו בכל העניין - לא. יש חשבונות נעלמים בהיסטוריה שגם משה לא יכול לדעת. בתוך כל העמים החטאים האלה יש שתי מציאות שסופן לבנות מלכות בישראל. ראו מסכת יבמות עז ע"א: "דרש רבא, מאי דכתיב: (תהלים מ) רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו? אלי לא נאמר אלא אלינו, מלמד, שהיה רחבעם יושב בחיקו של דוד, אמר לו: עלי ועליך נאמרו שתי מקראות הללו". ובבראשית רבה מא ד: "רבי טוביה בר יצחק אמר: שני אהלים, רות המואביה ונעמה העמונית ... רבי יוסי ברבי יצחק אמר: שתי מציאות: רות המואביה ונעמה העמונית. א"ר יצחק: מצאתי דוד עבדי (תהלים פט) - היכן מצאתיו? בסדום". כך או כך, כאן יש הבחנה ברורה בין המואבים (והעמונים) ובין המדינים, הן בקל וחומר שמשא נושא (לחומרת המואבים) והן בתוצאה, בהפרדה שהקב"ה עושה (לטובת המואבים). ובאמת, במה זכו המואבים? הלא משה צודק בקל וחומר שלו! הם התחילו בכל העניין!

פרידות יש לי להוציא מהם: רות המואביה ונעמה העמונית. והנה קודם הקל וחומר הזהירו למשה מן המואבים. ועוד אם מפני הקל וחומר, למה הוצרך להזהיר מבני עמון. אולי לא הקפידו בלשון האגדה בכך.¹¹

מדרש אגדה (בובר) במדבר פרק כה – הפרו את האחוזה של יתרו ומשה

הניח למואב ולקח למדין מפני שני דברים, א' שלא מתו במגפה אלא על ידי המדיינית, ועוד ישראל לא היו באים עליהם ולא היו יכולין להזיק למואב. ועוד שכבר נתחבר משה רבינו ע"ה עם יתרו שהיה מדייני והיה להם למשוך אהבה לישראל לא די להם שלא עשו אלא שניכלו להם שיעבדו פעור ונהרגו מהם כמה וכמה, וגם הפקירו לבת מלך שעל ידה היתה מגפה בישראל.¹²

רש"י במדבר פרק לא פסוק ב – התעברו על ריב לא להם

"נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים" - ולא מאת המואבים, שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה שהיו יראים מהם, שיהיו שוללים אותם, שלא נאמר אלא: "אל תתגר במלחמה" (דברים ב ט). אבל מדיינים נתעברו על ריב לא להם.¹³ דבר אחר מפני שתי פרידות טובות שיש לי להוציא מהם, רות המואביה ונעמה העמונית.¹⁴

בראשית רבה עד טז (סוף פרשת ויצא)

בשעה ששלח דוד את יואב לארס נהרים ולארס צובה פגע באדומיים. בקש לזנבם, הוציאו לו איסטליות¹⁵ שלהם: "רב לכם טוב את ההר הזה" (דברים ב ג).¹⁶ פגע במואביים, בקש לזנבם, והוציאו לו איסטליות שלהם: "אל תצר את מואב ואל תתגר במלחמה" (שם ט). באותה שעה שלח יואב אצל דוד, א"ל: פגעת באדומיים ובקשתי לזנבן הוציאו לי איסטליות שלהם "רב לכם", במואביים והוציאו לו איסטליות שלהם "אל תצר את מואב". באותה שעה לא נהג דוד כבוד מלכות בעצמו, אלא עמד והעביר הפורפירון¹⁷ מעליו ועטרה מעל ראשו ונתעטף בטליתו והלך לו אצל סנהדרין. אמר להם: רבותי, לא באתי לכאן אלא ללמוד. אם נותנים אתם לי רשות אני מלמד. שלחתי את יואב לארס נהרים ולארס צובה ופגע באדומיים והוציאו לו איסטליות שלהן "רב

¹¹ ראו תוספות בגמרא בבא קמא שם שהביא בשם רבינו תם את אותה שאלה. הרי סדר הדברים היה הפוך. קודם משה מצווה לא להתגרות מלחמה במואב (הציווי כתוב אמנם בדברים פרק ב, אך ברור שבסדר האירועים הוא קודם) ורק אח"כ מתרחשת פרשת בלעם והזנות בשיטים! ראו תירוץ התוספות בגמרא שם "לאו דווקא" וכן תשובת רמב"ן כאן "שגלוי לפניו יתברך כי כשיצוה אותו צורר את המדיינים יהיה למשה קל וחומר לעשות מלחמה במואב שלא ברשות אחרת והקדים להזהירו מזה", שהן תשובות קצת דחוקות. אנחנו רוצים ללכת בדרכו של משה להוסיף ולהקשות, מדוע באמת רק מדין ולא מואב? לא רק משום שמואב התחיל וקרה לבלעם לקלל והמדיינים רק התלוו ובואו לעזור, כדברי הגמרא, אלא שהמואבים (נכון יותר המואביות) הם גם אלה שזנו והזנו, ככתוב: "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִים וַיַּחַל הָעַם לְזַנוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב" (במדבר כה א)! מעניין שהגמרא לא מביאה פסוק זה כחלק מטעונו של משה שצריך לצרור גם את מואב. וזו באמת שאלתנו בשורה התחתונה: מדוע מופלים מואב (ועמון) לטובה? מדוע הצריחה היא רק את המדיינים? האם כל זה עומד במבחן ההיסטוריה?

¹² מדרש זה מתמודד עם השאלה שהגמרא העלתה, מה פשר האפליה של מואב, ונותן מספר הסברים. הראשון, מדגיש את הזנות של "המדיינית", הכוונה, כך נראה לכך שאצל מדין הזנות היא גם בחברה הגבוהה, בראשי העם. ראו במדבר רבה כא ג: "כזבי בת צור ראש אומות בית אב במדין הוא – להודיעך עד היכן נתנו המדיינים עצמם, עד שבת מלך הפקירו". ההסבר השני קצת קשה ונראה לנו לקשר אותו עם המדרשים שמדין סתם הסית את מואב ודחף עצמו בעסק לא לו (ישראל הרי לא היו יכולים להזיק למואב). ראו רש"י לקמן וכן מדרש ילק"ש תורה רמז תשס"ה על הזאב, הצאן וכלב של קדרים). ההסבר השלישי הוא מעין איפכא מסתברא על הקשר החם שהיה למשה עם בני מדין בכלל ועם יתרו בפרט. קם דור חדש של מדיינים אשר לא ידע את יתרו וקשריו עם משה. ויש עוד לדון במדרש זה וקצר המצע מהשתרע.

¹³ ביטוי שמקורו במשלי כו יז: "מַחְזִיק בְּאֲזְנֵי כָלֵב עֵבֶר מִתְעַבֵּר עַל רִיב לֹא לוֹ". ראו הביקורת על יעקב ששולח לעשו על בסיס פסוק זה – בראשית רבה עה ג בתחילת פרשת וישלח, מואב בדברינו [אדוני עשו – עבדך יעקב](#) בפרשת וישלח.

¹⁴ אנחנו חוזרים לגמרא בבא קמא ולרמב"ן לעיל על "שתי הפרידות הטובות" והקשר לבית דוד. רמב"ן מביא את דעתו של רש"י ונראה שהוא מסכים איתה, אבל מוסיף עוד הסבר. ואלה דבריו: "ומדרש אחר, מפני שהמואבים עשו מפני היראה שהיו שוללים אותם, אבל מדיינים נתעברו על ריב לא להם, כמו שכתב רש"י בסדר אלה מסעי (להלן לא ב). ועל דרך הפשט עוד, ארץ עמון ומואב השם נתנה לבני לוט ירושה בעבור לוט אביהם ששרת את הצדיק וגלה עמו לאותה הארץ, ולכך לא הרשה לעשות להם רעה בארצם. אבל מפני חטאם שהרחיקו את ישראל ולא קרבו אותם, הענישם להרחיקם מעל עמו לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' (דברים כג ד), מדה כנגד מדה". אם נרצה או לא נרצה, יש לנו קרבת משפחה למואבים ולעמונים דרך אברהם ולוט ואיננו יכולים להתכחש לה (מעין זה גם ביחס לאדום, שם הקשר עוד יותר חזק). על בגידתם של המדיינים במורשת יתרו, על הזנות והשחיתות שהגיעה עד לראשי השלטון (דוגמא רעה לעם ישראל), על הסתתם והצטרפותם לריב לא להם, על כל אלה יש לנו חשבון מר איתם. עם המואבים, לעומת זאת, רעים ומושחתים ככל שיהיו, יש לנו קשרי משפחה. לא רק קשרים מקדמת דנא שתולדותם מעבר הנהר, של אברהם ולוט; אלא גם קשרים שנטו מחדש בתקופת בית דוד ושלמה! בכך שוב אנו נוגעים בנושא הרחב של עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית שכבר מספר פעמים הבטחנו לדון בו וכבר זכינו לקיים הבטחה זו בדברינו [לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'](#) בפרשת כי תצא.

¹⁵ תעודות על מצבות אבן. "מסמכים היסטוריים".

¹⁶ הציווי בתורה שלא לפתוח במלחמה עם בני אדם.

¹⁷ בגד מלכות מארגמן.

לכם". והלא הם פרצו את הגדר תחילה: "ויאסוף אליו את בני עמון" (שופטים ג). פגע במואביים ובקש לזנבן והוציאו לו איסטליות שלהן: "אל תצר את מואב", והם לא פרצו הגדר תחילה: "וישלח מלאכים אל בלעם ועתה לכה ארה ליי" (במדבר כב) ... "מכתם לדוד" - כמה אגרות כתב? ר' אייבו אמר: שתים כתב, אחד לאדומיים ואחד למואביים ...¹⁸

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים: את היחס המפלה לכאורה בין עמון ומואב מצד אחד ומדין מצד שני יש עוד לחקור. מה גם שלשניהם יש קשרים עם אברהם: אלה מלוט אחיינו ואלה [מקטורה](#) פילגשו. ומה גם שמכורתם ולידתם של עמון ומואב בזנות הקשה של אב עם בנותיו!! ראו שוב דברינו לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' בפרשת כי תצא וכן [המפגש בכניסה לארץ עם השכנים והקרובים שלנו](#) בפרשת כי תצא.

¹⁸ ראו המשך המדרש שם שדוד "חותך עניין" ומפר את כל המגבלות שהיו על מלחמה באדומים, במואבים ובשאר עמי הסביבה ו"קרובי משפחה" ונלחם בהם בכל כוחו. כולל ארם שגם איתם יש את הברית ההיסטורית של לבן ויעקב. אותו דוד שייחוסו בא לו ממואב, כופה על הסנהדרין את דעתו שתמו כל האיסורים והמגבלות, עקב התנהגות העמים סביבנו, כולל קרובי משפחתו עם ובלי מרכאות. אי אפשר להמשיך בקיום ציונים מוסריים שלנו, כאשר הצד השני נוהג כפי שנוהג. בכך, חוזר דוד למשנתו של משה ולקל וחומר שנשא. לטווח הרחוק, צדק משה (שגם הוא היה בעל קשרים עם עמי האזור וכך גם אלעזר בנו שלאהרון שנשא גם הוא מבנות יתרו). אולי רק מי שבא משם (חלקית) יכול להבין זאת הכי טוב – להבין ששוב אין אלה אותם מדיינים שנהגו פעם באחוה. ראו שוב תוספות הנ"ל במסכת בבא קמא, שאלת רבינו אלחנן ממדרש זה ותירוצו המודחק.